

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Minister VWS

5.1.2e

Directie Communicatie
Media

Bezoekadres:
Parnassusplein 5
2511 VX Den Haag
T 070 340 79 11
F 070 340 78 34

www.rijksoverheid.nl

Inlichtingen bij

5.1.2e

5.1.2e @minvws.nl

memo

Informatie over onderzoeken naar post-COVID

Beste Ernst,

Afgelopen week vroeg je om meer informatie over onderzoeken naar post-COVID. In deze memo vind je informatie over de verschillende onderzoeken en financiering daarvan, een media analyse van de afgelopen twee maanden en informatie over de verdeling van deze portefeuille tussen jou en minister Helder.

De komende weken ben ik afwezig, als je hier vragen over hebt kan je terecht bij

5.1.2e

Groet,

5.1.2e

+++

Datum

28 april 2022

Aantal pagina's

7

Onderzoeken naast post-COVID

Er worden onderzoeken gedaan door verschillende instanties. Hieronder beschrijven we de onderzoeken en de publicaties. Het is (nog) niet gelukt om samen te vatten wat de conclusies zijn. In overleg met beleid kijken we welke belangrijkste bevindingen we nog uit de publicaties kunnen halen.

Onderzoeken door ZonMw

VWS financiert via ZonMw onderzoek naar de diagnostiek, behandeling en organisatie van zorg van post-COVID. Hiervoor heeft ZonMw het deelprogramma 'COVID-19 aanhoudende klachten en nazorg' gestart. Via dit deelprogramma wordt inzicht gecreëerd in de aard en omvang van de aanhoudende klachten, het herstelproces, de direct implementeerbare kennis over effectieve behandelingen en het organiseren van zorg.

Voor het deelprogramma is in totaal € 7,81 miljoen beschikbaar gesteld met een looptijd van 2021 t/m 2024. Dit bedrag is als volgt opgebouwd:

- Voor de volgende drie onderdelen is 5.1.2b beschikbaar:
 - o Onderzoek naar aanhoudende klachten COVID-19
 - o Doorontwikkeling van de multidisciplinaire richtlijn voor de behandeling van post-COVID
 - o Onderzoek naar interventies bij herstel- en nazorg bij aanhoudende klachten. Hiervoor staat de subsidieoproep momenteel open.
- Voor zorgnetwerken COVID-19 herstel- en nazorg en kennishiaten rondom de organisatie van zorg wordt circa 5.1.2b beschikbaar gesteld via subsidieoproepen.

- De overige 5.1.2b is beschikbaar voor o.a. programmakosten, communicatie en implementatie.

5.1.2e

Directie Communicatie
Media**Datum**
28 april 2022

In samenwerking met de andere deelprogramma's van ZonMw 'COVID-19 behandeling' en 'COVID-19 vaccinatie' heeft het deelprogramma 'COVID-19 aanhoudende klachten en nazorg' veertien lopende onderzoeken uitgezet:

1. *Ontwikkeling van de multidisciplinaire richtlijn voor aanhoudende klachten bij COVID-19*

- o Het Nederlands Huisartsengenootschap (NHG) is samen met de Federatie Medisch Specialisten (FMS) en de Long Alliantie Nederland (LAN) bezig met de doorontwikkeling van een multidisciplinaire integrale richtlijn COVID-19 nazorg.
- o Op 4 februari 2022 is de richtlijn langdurige klachten na COVID-19 ter autorisatie aangeboden aan een groot aantal partijen.
- o Deze multidisciplinaire richtlijn is inmiddels gepubliceerd en aangeboden aan de minister.
- o Omdat communicatie over post-COVID richting patiënten en burgers belangrijk is, worden er op www.thuisarts.nl 4 situaties beschreven om patiënten beter voor te lichten. Ook worden twee video's ontwikkeld voor een bredere doelgroep.

2. *Aanhoudende Klachten na COVID-19: perspectief vanuit de populatie, patiënt, en zorg*

Dit is een grote cohort studie waarbij wordt doorgebouwd op het al bestaande 'Cohort Lifelines'. 5.1.2e heeft op uitnodiging van de Tweede kamer commissie een presentatie gegeven tijdens de rondetafelgesprekken op 31 januari 2022. Een analyse van de mechanismen van en risicofactoren voor aanhoudende klachten wordt verwacht in oktober 2022. Een analyse van de impact en zorgbehoefte naar aanleiding van aanhoudende klachten worden verwacht in december 2022.

Dit project, onder de naam ACTION, heeft een eigen [website](#) met de laatste stand van zaken, presentaties en een eerste concept zorgpad. Daarnaast deelde 5.1.2e de resultaten van het ACTION onderzoek in [een stuk in het Parool](#) op 5 februari jl. en op 23 februari jl. in de [Groene Amsterdammer](#).

3. *VeCosCO: Neurobiologische basis van langdurige cognitieve klachten en vermoeidheid na COVID-19*

Er zijn sterke aanwijzingen dat neuro-inflammatie een belangrijke rol speelt bij de langdurige vermoeidheids- en cognitieve klachten na COVID-19. Het verband tussen neuro-inflammatie en (het beloop van) langdurige klachten wordt onderzocht waardoor potentiële aangrijpingspunten voor therapie kunnen worden geïdentificeerd.

Dit project is 1 oktober 2021 gestart, er zijn momenteel nog geen publicaties beschikbaar.

4. *Inzicht in aanhoudende klachten na Covid-19 besmetting: een mixed methods benadering* Met dit onderzoek wordt kennis opgedaan over de aard, omvang, ernst en duur van en risicofactoren voor aanhoudende COVID-19 klachten, geassocieerde pathologie, ontvangen herstel- en nazorg en hoe deze is ervaren. In het onderzoek is speciale aandacht voor kwetsbare patiëntengroepen: kinderen, ouderen, zwangeren, mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden, lage sociaaleconomische status, migratieachtergrond en/of chronische aandoeningen. De uitkomsten

bieden aanknopingspunten voor zorgverleners en patiënten voor betere ondersteuning en vroege herkenning van patiënten met aanhoudende COVID-19 klachten. Resultaten worden nationaal en internationaal verspreid via verschillende platforms en organisaties.

5.1.2e

Directie Communicatie
Media

Dit project is 1 oktober 2021 gestart, er zijn momenteel nog geen publicaties beschikbaar. In mei 2022 wordt een eerste factsheet op de [eigen website](#) geplaatst. Er spelen er in dit project problemen rond het verkrijgen van test- en vaccinatiegegevens.

Datum
28 april 2022

5. *Aanhoudende klachten na COVID-19 infectie: epidemiologie, pathofysiologie, predictie, en communicatie, de CORona Follow Up (CORFU) studie*
CORFU brengt 7 cohortstudies bij elkaar om aanhoudende klachten en kwaliteit van leven na een COVID-19 infectie en de pathofysiologie van aanhoudende klachten in kaart te brengen. Ook wordt een predictiemodel ontwikkeld voor de kans op aanhoudende klachten na COVID-19.

Een [artikel getiteld 'Cardiovascular outcome six months after severe COVID infection'](#), waarbij CORFU-onderzoekers zijn betrokken, is reeds geaccepteerd door Journal of Hypertension. Recent is een [persbericht in het ND](#) verschenen over deze studie.

6. *COVID-19 Follow-up care paths and Long-term Outcomes Within the Dutch health care system: a combined rehabilitation, pulmonary, and intensive care perspective (CO-FLOW study)*
Eind januari 2022 heeft 5.1.2e een [position paper](#) uitgebracht voor het Rondetafelgesprek Long-COVID van de vaste commissie voor VWS van de Tweede Kamer. Na ziekenhuiszorg volgen COVID-19 patiënten verschillende nazorgpaden, bijvoorbeeld in een revalidatiecentrum, verpleeghuis of fysiotherapiepraktijk. Met dit onderzoek wordt meer informatie verkregen over het uiteindelijke herstel na COVID-19 en het effect van deze nazorgpaden.

Dit project heeft verscheidene (wetenschappelijke) artikelen gepubliceerd:

- o [Symptoms persisting after hospitalization for COVID-19](#)
- o [Persistent health problems beyond pulmonary recovery up to 6 months after hospitalization for SARS-CoV-2](#)
- o [CO-FLOW: COvid-19 Follow-up care paths and Long-term Outcomes Within the Dutch health care system: study protocol of a multicenter prospective cohort study following patients 2 years after hospital discharge](#)
- o [Puzzling persisting symptoms after COVID-19](#)

Momenteel worden twee manuscripten over fysiek herstel en over cognitief/psychologisch herstel ontwikkeld.

7. *Prospective cohort study of non-hospitalised COVID-19 patients: determining length of isolation and patient clinical development at home (COVID-HOME study)*
Het UMCG doet onderzoek onder COVID-19-patiënten die niet in een ziekenhuis zijn opgenomen, om inzicht te krijgen in de impact en gevolgen van de ziekte op deze patiënten en hun familie. Het doel van het onderzoek is het maken van een richtlijnen voor de behandeling van COVID-19-patiënten thuis.

Dit project heeft een wetenschappelijk artikel gepubliceerd: [Systemic oxidative stress is increased in patients with COVID-19 compared with healthy controls.](#)

5.1.2e

Directie Communicatie
Media

8. *ReCOVER: A randomized controlled trial testing the efficacy of cognitive behavioural therapy for preventing chronic postinfectious fatigue among patients diagnosed with COVID-19 disease*
In dit onderzoek wordt uitgezocht of gedragstherapie via internet helpt bij moeheid na COVID-19 om een chronisch verloop te voorkomen.

Datum
28 april 2022

Dit project heeft twee wetenschappelijke artikelen gepubliceerd:

- o [A Randomised Controlled Trial testing the efficacy of Fit after COVID, a Cognitive Behavioural Therapy targeting severe post-infectious fatigue following COVID-19 - \(ReCOVer\): Study protocol](#)
- o [A research agenda for post-COVID-19 fatigue](#)

9. *Long-COVID en vaccinatie in het RECOVERED cohort*
Mogelijk zijn de langdurige klachten het gevolg van achterblijvende virusdeeltjes die leiden tot een chronische ontstekingsreactie, of van een afwijkende immuunreactie waarbij antilichamen worden aangemaakt die reageren op lichaamseigen weefsel. Het vaccineren van mensen met long-COVID zou ertoe kunnen leiden dat het onregelde afweersysteem weer op het goed spoor gezet wordt. Het is daarom belangrijk om meer inzicht te krijgen in het ontstaan van long-COVID en welk effect vaccinatie hierop heeft.

Dit project is 17 augustus 2021 gestart, er zijn momenteel nog geen publicaties beschikbaar.

10. *Vaccinatie in kinderen met long COVID om de Fitheid te verbeteren (VINCERE)*
Dit onderzoek bekijkt het effect van vaccinatie op vermoeidheidsklachten in kinderen van 12-18 jaar oud die langer dan 12 weken klachten ervaren.

Dit project is 1 augustus 2021 gestart, er zijn momenteel nog geen publicaties beschikbaar. ZonMw heeft recent een [blog](#) geplaatst over de studie.

11. *Sniffing out Covid: Perspectief bij blijvend reukverlies, naar begrip en behandeling*
Onderzocht wordt wat het natuurlijke beloop is van anosmie (gebrek aan reukzin) bij COVID-19 en of dit gunstig te beïnvloeden is met (lokale) corticosteroiden.

Dit project is 1 september 2021 gestart, er zijn momenteel nog geen publicaties beschikbaar. ZonMw heeft recent een [blog](#) geplaatst over de studie. Daarnaast is een [podcast](#) te beluisteren over de studie.

12. *COVID-19: De rol van klinische en beeldvormende testen*
De onderzoekers proberen per persoon te voorspellen hoe het verloop van COVID-19 zal zijn. Daarvoor gebruiken ze CT-scans en andere informatie over de gezondheid van ex-patiënten. Bij enkele patiënten zullen ze enkele maanden na herstel een nieuw soort scan maken. Hiermee kunnen ze zien of de blijvende afwijkingen worden veroorzaakt door ontsteking of beginnende verlittekening.

Dit project is 1 september 2021 gestart, er zijn momenteel nog geen publicaties beschikbaar.

13. DEFENCE: Hartschade na corona

Het is op dit moment nog grotendeels onbekend in welke mate het hart betrokken is bij COVID-19. Het doel van dit project is om het voorkomen en de gevolgen van hartschade bij patiënten die COVID-19 hebben doorgemaakt vast te stellen. Binnen DEFENCE worden enkele grote bestaande cohorten bij elkaar gebracht: van gezonde topsporters en patiënten in de algemene populatie die thuis hersteld zijn van de infectie tot ernstig zieke patiënten die in het ziekenhuis hebben gelegen.

Dit project is 1 oktober 2021 gestart, er zijn momenteel nog geen publicaties beschikbaar.

14. Rol van genetische factoren bij ernstige of langdurige gevolgen van coronavirusinfectie bij kinderen

Soms kunnen kinderen na een COVID-infectie een levensbedreigende ontstekingsziekte krijgen, ook wel multi-system inflammatory syndrome in children (MIS-C) genoemd. Daarnaast kunnen ze ook langdurige klachten houden. Het is onbekend waarom sommige kinderen hier last van krijgen. In dit onderzoek wordt onderzocht of kinderen met deze klachten erfelijke afwijkingen hebben in de afweer.

Dit project is 1 februari 2022 gestart, er zijn momenteel nog geen publicaties beschikbaar.

5.1.2e

Directie Communicatie
Media**Datum**
28 april 2022

Onderzoek door het RIVM

Het RIVM voert een studie uit als onderdeel van het brede COVID-programma van het RIVM. Hiervoor is ca. €1 miljoen voor begroot in het COVID-programma van het RIVM voor de periode van 2021 t/m 2023.

In dit onderzoek worden mensen die positief testten op het coronavirus vergeleken met mensen die negatief testten, of niet getest zijn. Het onderzoek volgt deelnemers over een langere tijd. Het RIVM kijkt hoe vaak en welke klachten voorkomen na een positieve coronatest. Ook wordt onderzocht of voorspeld kan worden welke mensen langdurig klachten houden, en welke mensen juist niet. Aanmelden voor het onderzoek is nog steeds mogelijk via de website.

Vanuit het RIVM zijn er geen onderzoeken afgerond of tussenresultaten bekend tot dusver. De eerste publicatie met tussenresultaten zal in juni verschijnen. Er is wel media-aandacht geweest, maar dit zijn geen officiële tussenresultaten.

Onderzoeken door overige organisaties

Naast de onderzoeken door ZonMw en het RIVM kunnen organisaties, waaronder academische centra, zelf onderzoek doen naar post-COVID. Deze onderzoeken worden niet door VWS gefinancierd en hier is dan ook geen zicht op.

Media analyse

Uit de media analyse blijkt dat de berichtgeving in de laatste weken vaak gaat over zorgmedewerkers die kampen met post-COVID. Deze groep valt onder minister Helder. Daarnaast zijn er de laatste twee maanden ook nog steeds berichten die jouw portefeuille raken:

- Over het algemeen bestaat de berichtgeving voornamelijk uit ervaringsverhalen van mensen die kampen met post-COVID. Dit varieert van mensen van 8 jaar oud tot bejaarden.
- De berichtgeving sluimert door en komt vaker 'terug van weggeweest'. Zo is er de laatste tijd weer wat meer aandacht voor in de landelijke media en dan vooral voor de zorgmedewerkers die hun baan dreigen te verliezen als gevolg hiervan. Daarnaast is het onderwerp vaak onderdeel van discussies op social media.

- De betreffende zorgmedewerkers geven aan zich in steek gelaten te voelen, onder andere door VWS. Zij schetsen in media veelal een beeld over wat voor werk zij deden, hoe zij besmet raakten, welke klachten zij ondervinden en hoe zij tegenwoordig hun (nieuwe) leven ervaren. Het beeld is dat VWS hen in de kou laat staan, nu de twee jaar loondoorbetaling voor velen ten einde komt. Het sentiment is dat zij zich in tijden van een onbekend virus (onbeschermd) hebben ingezet voor een samenleving die hen nu laat vallen (koppen als 'Helden van de zorg nu ontslagen als gevolg van corona'). Ook de overheidsregeling die 'pas' in juni van kracht gaat, kan al rekenen op kritiek. Zorgmedewerkers hebben er geen vertrouwen dat hun klachten na een half jaar wel ineens zijn afgenomen, als ze dat in de afgelopen twee jaar ook al niet deden. In deze berichten wordt overigens in de meeste gevallen wel benoemd dat deze specifieke groep onder minister Helder valt.
- Daarnaast ook verhalen van mensen buiten de zorg die door post-COVID al twee jaar thuiszitten en zich zorgen maken over hun baan en inkomen. Dit doordat de ziekteverzekering per maart 2022 (voor de eerste groep) stopt en zij terecht komen in de WIA. Dit alles leidt ertoe dat deze groep zich afvraagt: hoe nu verder?
- Ten slotte komt ook het sentiment terug dat VWS post-COVID niet serieus genoeg neemt. Dit niet serieus nemen wordt ook gekoppeld aan de versoepelingen die de laatste tijd zijn doorgevoerd. Hierbij komt de opmerking terug dat het kabinet zou verzwijgen of onderschatten dat een coronabesmetting nog steeds tot serieuze, langdurige klachten kan leiden. Deze berichten gaan vaak gepaard met oproepen vanuit (medisch)experts om meer onderzoek te doen naar de oorzaken en (langdurige) gevolgen van een coronabesmetting.

5.1.2e

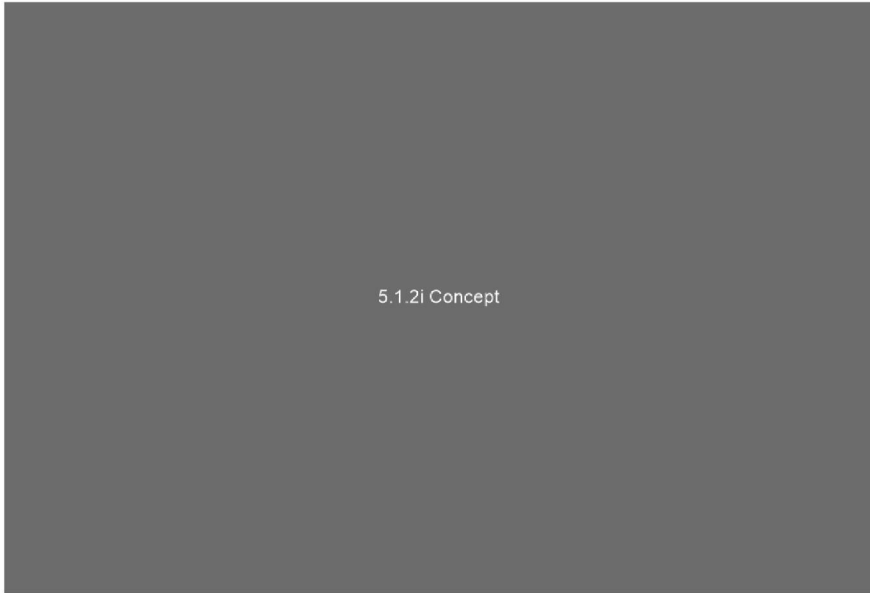
Directie Communicatie
Media**Datum**

28 april 2022

Portefeuilleverdeling

Zorgmedewerkers met post-COVID vallen onder de portefeuille van minister Helder. Deze groep komt het meest naar voren in de media en het is dus aan haar om hierover te communiceren. Alle andere groepen met post-COVID vallen wel onder jouw verantwoordelijkheid en daardoor ben jij toch vaak eerste aanspreekpunt. Als je op haar portefeuille wordt gevraagd, kan je de volgende spreeklijnen gebruiken:

5.1.2i Concept

5.1.2e

Directie Communicatie
Media

Datum

28 april 2022